

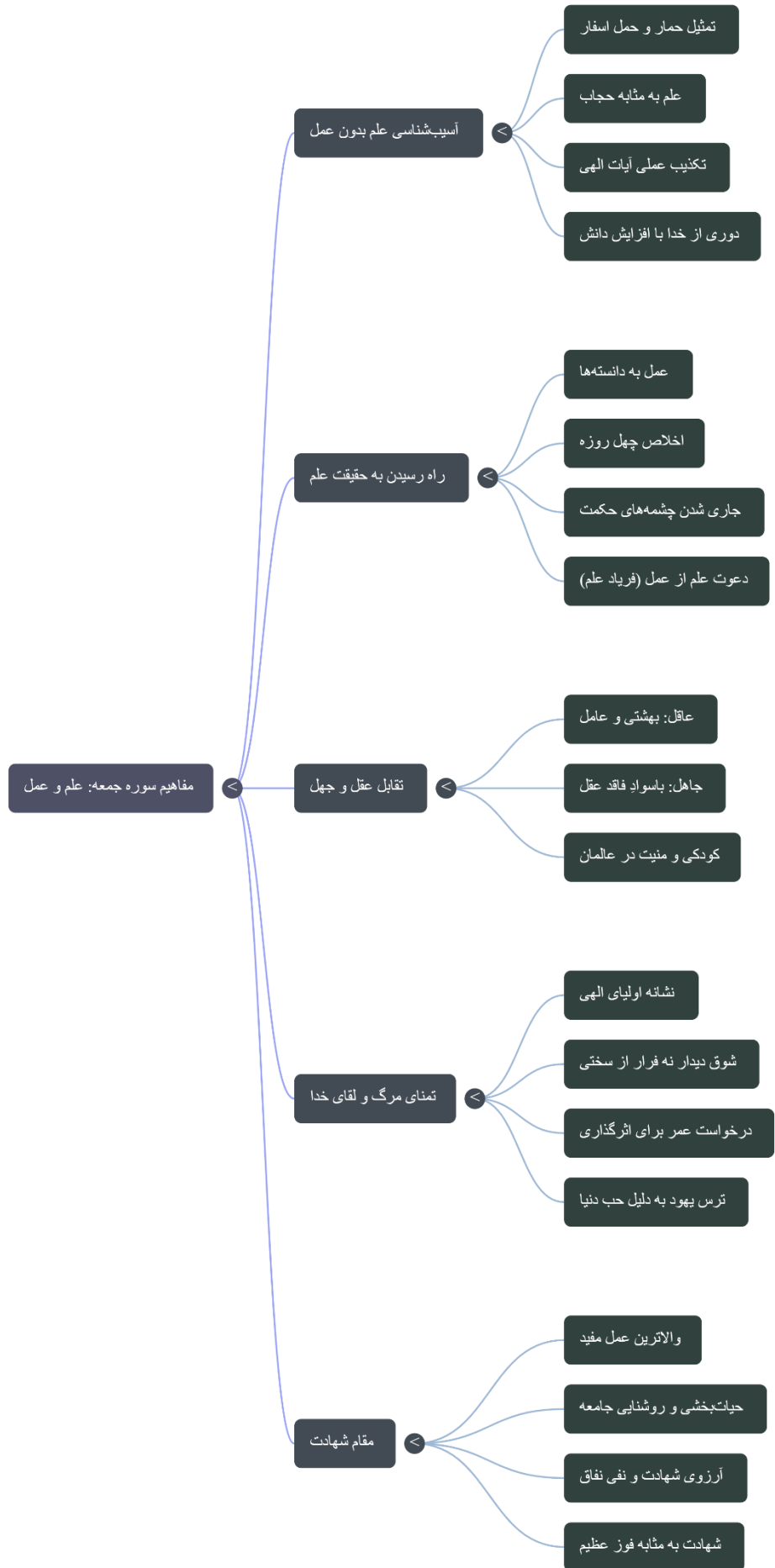
بسم الله الرحمن الرحيم

دوره تفسیر المیزان ۳

سوره مبارکه جمعه ۴

مدرس دوره: دکتر سید محمد صالح هاشمی

گلپایگانی

درس چهارم: سوره مبارکه جمعه ۴

چکیده

محور اصلی این تحلیل بر هشدار نسبت به «دانش بدون عمل» استوار است. نظام خلقت تسبیح‌گوی خداوند است و در این میان، هدف از ارسال پیامبر و کتاب‌های آسمانی، هدایت انسان به سوی زندگی خدایی است. با این حال، گروهی (مانند برخی پیروان تورات) تنها به حمل کتاب و تفاخر به دانش بسنده کرده و از حقیقت آن دور مانده‌اند. علم به تنهایی می‌تواند به حجاب تبدیل شود و تنها راه گشایش درهای حکمت، عمل خالصانه به دانسته‌ها است. همچنین، آمادگی برای مرگ و تمنای شهادت به عنوان شاخصی برای صدق ادعای دوستی با خدا معرفی شده است.

۱. نقد عالمان بی‌عمل: تمثیل «حمار» و «اسفار»

متن با استناد به آیات سوره جمعه، کسانی را که حامل کتاب (تورات) بودند اما به آن عمل نکردند، به چالش می‌کشد. ویژگی‌های این گروه عبارت است از:

- **حمل فیزیکی به جای حمل قلبی:** این افراد بار کتاب را بر دوش می‌کشند، به آن پز می‌دهند و پیرامون آن دستگاه و تشریفات ایجاد می‌کنند، اما از محتوای آن بهره‌ای نمی‌برند.
- **تمثیل قرآنی:** این افراد به چهارپایی (حمار) تشبیه شده‌اند که کتاب‌های قطور (اسفار) را جابه‌جا می‌کند ولی چیزی از دانش آن‌ها دریافت نمی‌کند.
- **تکذیب آیات:** عمل نکردن به کتاب به مثابه تکذیب عملی نشانه‌های الهی تلقی شده و این افراد در زمره «قوم ظالم» قرار می‌گیرند.

۲. تقدم عمل بر افزایش دانش

یکی از درون‌مایه‌های اصلی، لزوم توقف در یادگیری صرف و آغاز عمل است. در این راستا چند دیدگاه کلیدی مطرح شده است:

- **توصیه امام سجاد (ع):** بر اساس نوشته‌های انجیل، ایشان تأکید می‌فرمایند که تا زمانی که به دانسته‌های قبلی خود عمل نکرده‌اید، به دنبال دانش جدید نروید؛ زیرا انباشت دانش بدون عمل، توان حرکت را از انسان سلب می‌کند.

- دیدگاه آیت الله بهجت: ایشان تأکید داشتند که راه شناخت مجهولات، عمل به معلومات است. اگر انسان به آنچه می‌داند عمل کند، خداوند دریچه‌های فهم و مسیرهای ناشناخته را برای او باز می‌کند.
- قاعده چهل روز اخلاص: طبق روایات، اگر کسی چهل روز کارهای خود را (بر اساس آنچه می‌داند درست است) برای خدا خالص کند، چشمه‌های حکمت از قلب بر زبانش جاری می‌شود. این مقام «حکمت» بالاتر از مدارج علمی و مدارک دانشگاهی است.

۳. علم به مثابه حجاب و جدایی از خدا

علم به خودی خود موضوعیت مطلق ندارد و اگر با بندگی همراه نباشد، زیان‌بار خواهد بود:

- علم اسلامی و حوزوی: حتی علوم دینی نیز اگر منجر به بهبود حال معنوی و بندگی نشود، تنها یک «حجاب» است که انسان را از خدا دورتر می‌کند.
- فریاد علم برای عمل: طبق کلام امیرالمؤمنین (ع)، علم همواره عمل را صدا می‌زند. اگر عمل پاسخ ندهد، نور علم از وجود انسان کوچ کرده و تنها قالبی بی‌روح و زیان‌بار باقی می‌ماند.
- تفاوت عقل و سواد: لزوماً هر باسوادی عاقل نیست.

جدول مقایسه‌ای عقل و جهل از منظر عمل‌گرایی

شاخص	انسان عاقل	انسان جاهل
وضعیت دانش	ممکن است باسواد یا بی‌سواد باشد.	ممکن است دارای عالی‌ترین مدارک علمی (دکتر) باشد.
رویکرد به عمل	به اندازه دانش خود عمل می‌کند.	دانش را ابزاری برای خودخواهی و "منم منم" قرار می‌دهد.
رفتار اجتماعی	به دنبال حقیقت و هدایت است.	رفتارهای کودکانه و سطحی (مانند بخل در واگذاری پایان‌نامه یا جای پارک) دارد.
سرانجام	اهل بهشت و رستگاری.	گرفتار در حجاب دانش و اهل دوزخ.

۴. حقیقت تمنای مرگ و لقاءالله

آیات سوره جمعه یهود را به چالش می کشد که اگر مدعی دوستی با خدا هستید، تمنای مرگ کنید. تحلیل این موضوع شامل چند لایه است:

- **ترس از مرگ:** علت فرار از مرگ، اعمال پیش فرستاده (تبعیت از هوای نفس و زندگی حیوانی) است. کسی که زندگی اش مانند چهارپایان بر مدار غریزه بوده، از ملاقات با خدا هراس دارد.
- **تمنای ممدوح / تمنای مذموم:**
 - **مذموم:** تقاضای مرگ برای فرار از مشکلات زندگی، بدهی یا جلب ترحم دیگران (نشانه انفعال).
 - **ممدوح:** تقاضای مرگ از سر شوق دیدار پروردگار و رسیدن به منزل مقصود.
- **شرط بقا در دنیا:** انسان تا زمانی که در جامعه مؤثر است و می تواند در فرهنگ سازی و هدایت قدم بردارد، باید طالب عمر باشد. تمنای مرگ زمانی درست است که انسان احساس کند دیگر تأثیری ندارد و حضورش عاطل و باطل است.

۵. شهادت: قله عمل و بندگی

بالاترین شکل عمل و برترین شیوه خروج از دنیا، شهادت است. بر اساس آرای مطرح شده:

- **دیدگاه شهید مطهری:** هیچ کار مفیدی بالاتر از شهادت نیست؛ زیرا شهید خون خود را به نور، حرکت و حیات برای بشریت تبدیل می کند. شهدا شمع محفل بشریت هستند.
- **سیره معصومین:** امیرالمؤمنین (ع) با وجود بالاترین تلاش ها برای لقای خدا، همواره در آرزوی شهادت اشک می ریخت.
- **نشان نفاق:** طبق روایات، اگر در ذهن کسی حتی آرزوی شهادت وجود نداشته باشد، شعبه ای از نفاق در وجود او رخنه کرده است.

نتیجه گیری

برای مصون ماندن از سرنوشت «حاملان بی عمل تورات»، انسان باید هر آنچه را از قرآن و دین می آموزد، بلافاصله به عرصه عمل بیاورد. علمی که منجر به هدایت و بندگی نشود، جز دوری از حق ثمره ای نخواهد

داشت. هدف نهایی، رسیدن به مقامی است که انسان تحت ولایت امام زمان (عج)، مشتاق شهادت و لقای الهی باشد.